מערך פעילות

"לוקחים אחריות"

מערך פעילות לט"ו בשבט

משך: שעה וחצי | **קהל יעד:** ש"שנים | **עזרים:** תפוח אדמה (או חפץ אחר), עותקים של המדרש

המערך מנוסח בלשון זכר מטעמי נוחות בלבד, אך מיועד לכל המגדרים

רציונל

במפגש זה נעסוק במושג "אחריות" בהקשר של חג ט"ו בשבט. לקיחת אחריות – על עצמנו ועל הסובבים אותנו – מהווה ערך מרכזי, הן בשנת השירות והן בהמשך חיינו כאנשים בוגרים. במפגש נבחן מהי אחריות אישית וחברתית, ואיזו מידת אחריות לוקח כל ש"ש בקבוצה שלו, בקומונה ובתפקידו.

מטרות

- ✓ היכרות עם גלגוליו של החג.
- ✓ בירור הגדרת הערך "אחריות" (אישית, חברתית, קהילתית).
- ✓ עיסוק בשאלה: מהי האחריות המוטלת על כל אחד מאיתנו בעולם?

מהלך

1 פתיחה – "תפוח אדמה לוהט"

במפגש היום נעסוק בנושא אחריות, בהקשר של חג ט"ו בשבט: נשאל את עצמנו מהי "אחריות" וכיצד היא באה לידי ביטוי בתחומי החיים שלנו? מהן הפעולות המובילות אותנו ללקיחת אחריות? ולבסוף – מהי השפעת האדם והתעצמותו על הטבע הסובב אותו, ומה נשאיר אחרינו לדורות הבאים?

משחק "תפוח אדמה לוהט": יושבים במעגל. עלינו להעביר את תפוח האדמה הלוהט מיד ליד – על היושבים לחשוב באיזו דרך הם מעבירים אותו ביניהם בלי לזרוק אותו זה לזה. כשהמנחה מוחא כף, המשתתף שתפוח האדמה בידו יוצא מהמשחק. לאחר מכן נסביר שמטרת המשחק היא לקחת אחריות בהעברת תפוח האדמה הלוהט לחבר: יש פעמים שאנחנו מתנהגים באחריות, ויש פעמים שאנו מעבירים וזורקים את האחריות זה לזה – העיקר שהאחריות לא תיפול עלינו.

2 אחריות האדם לעולם

נקרא את הטקסט הבא:

"בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן העדן, ואמר לו: ראה מעשיי כמה נאים ומשובחין הן, וכל מה שבראתי – בשבילך בראתי. תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת – אין מי שיתקן אחריך."

קהלת רבה, פרשה ז', כ"ח

רקע למנחה: המדרש מספר שהדבר הראשון שהאדם מקבל הוא "אחריות". העולם נברא עבור האדם ממקום של חובות וזכויות – "כגודל הכוח, כך גודל האחריות". על כן, למי שייך העולם?

כעת נתחלק לשתי קבוצות. כל קבוצה מקבלת את המדרש עם השאלות הבאות:

- מה הערך המרכזי העולה מתוך המדרש?
- מהי האחריות המוטלת על האדם לפי המדרש?
- במדרש אלוהים אומר לאדם "כל מה שבראתי – **בשבילך** בראתי", אך מיד אחר כך אומר "תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את **עולמי**". למי, אם כך, שייך העולם?

3 המושג "אחריות"

בחלק זה נעמיק במושג "אחריות". להלן שתי אפשרויות לפעילות:

אפשרות ראשונה

נשב במעגל ונשאל: מהי ההגדרה של אחריות? **"אחריות מתייחסת ליכולת של האדם לבצע תפקידים ומשימות באופן מלא. אדם צריך שיהיה לו אכפת כדי לקחת אחריות; אדם לוקח אחריות על מעשיו ודבריו"**

- מהי אחריות בעיניכם?
- האם יש לכם אחריות כלשהי בתפקידכם כש"שנים / בקומונה / בבית / בקהילה שלכם / כלפי חברים?
- מהם הדברים המובילים אותנו לקחת אחריות?
- הביאו דוגמאות של אחריות ממקום אישי, חברתי וקהילתי.

אפשרות שנייה – פירוק המילה "אחריות"

ניקח את המילה "אחריות" ונפרק אותה, וכל אחד מהמשתתפים ייתן דוגמה על פי פירוק המילה.

ראשית – המילה מתחילה ב־א׳ ומסתיימת ב־ת׳, והכוונה היא שכשמישהו לוקח אחריות, היא צריכה להיות כוללת – מההתחלה ועד הסוף.

שנית – המילה "אחריות" היא מילה במשמעות מצטברת:

א	הכוונה היא ל"אני" – קודם כל אני צריך לקחת אחריות על עצמי.
אח	לאחר שלקחתי אחריות על עצמי, אני יכול לקחת אחריות על אחי – הכוונה למעגל הקרוב אליי.
אחר	השלב הבא הוא לקיחת אחריות על האחר – והכוונה היא לכל אדם.
אחרי	ברגע שלקחתי אחריות על שלושת המעגלים הראשונים, אני יכול להוביל: "אחריו".
אחריו	אמונה – יש שיאמרו אלוהים, אך הכוונה גם לכל אידיאולוגיה שמנחה את דרכו של מנהיג; ערכים מסוימים שלאורם הולך המנהיג כברת דרך, והם גם שעיצבו את דמותו.
אחריות	ולבסוף – מתבססת אחריות.

אין להתחיל מבלי לחשוב לאן פנינו מועדות – "דע מאין באת ולאן אתה הולך". דבר נוסף שלומדים מהמילה "אחריות" הוא שיש חשיבות ל**סדר** הדברים: אדם אינו יכול לקחת אחריות על אחר לפני שהוא אחראי על עצמו.

מערכי פעילות נוספים ניתן למצוא במרכז ההדרכה של מחלקת שנת שירות

נספח

רקע על ט”ו בשבט (למנחה)

ט״ו בשבט הוא מועד הנזכר במשנה, ואינו חג. לט״ו בשבט ארבעה גלגולים:

- **סוציאלי:** במשנה ישנה מחלוקת על מועד ראש השנה לאילנות. בית שמאי אומרים שראש השנה לאילנות חל באחד בשבט, ובית הלל אומרים שהוא חל בט״ו בשבט. למועד זה נודעה חשיבות בדיני התרומות והמעשרות – שלפיהם אין להפריש מעשרות מיבול של שנה אחת על יבול של שנה אחרת.
- **תיאולוגי:** המקובלים הם שיצרו את סדר ט״ו בשבט – אכילת פירות המלווה בלימוד קטעי קריאה ומדרשים. אכילת הפירות היא תיקון עולם, המדבר על הגעגועים לארץ ישראל.
- **לאומי־ציוני:** נטיעת עצים בקק״ל – זאב יעבץ אימץ את מנהג הנטיעות, והחלו לטעת עצים וליער יערות כרעיון ציוני.
- **אקולוגי:** שמירה על כדור הארץ, מתוך החיבור הראשוני לטבע.

בסדר ט״ו בשבט שותים ארבע כוסות יין:

כוס ראשונה

יין לבן – מסמל את עונת החורף.

כוס שנייה

רובה יין לבן ומעט אדום – מסמלת את היחלשות כוחו של החורף ואת סימניו הראשונים של האביב.

כוס שלישית

רובה יין אדום ומעט לבן – מסמלת את האביב.

כוס רביעית

יין אדום – מסמל את הקיץ ואת החום.